

Egyre növekszik a tét

A társadalom állapotának fontos mutatója a közbizalom szintje. Ez a fogalom - a közérzetünket meghatározó személyközi kapcsolatainkon túli - a társadalomban bennünket körülvevő, *köz- és politikai intézményekhez, szervezetekhez való viszonyunkat, az ezekbe helyezett bizalmunkat* jelenti. Meghatározhatja egyebek között a biztonságérzetünket, az elégedettségünket - vagy éppen elégedetlenségünket, a társadalmi ügyekben való *részvételi hajlamunkat, cselekvési kedvünket*, de alapvetően azt, hogy mennyire merünk hagyatkozni, támaszkodni, megbízni a környezetünket jelentő formális intézményekre - azaz viszonyunkat a hazai közélet intézményeihez.

Mi, közösségfejlesztők,¹ 11 éve vizsgáljuk országosan (legutóbb 2015-ben tettük ezt) és elemezzük, hogy milyen a *közbizalom* hazai állapota, s milyen módon/mértékben változik az évek során az intézményeinkkel kapcsolatos közbizalom szintje. 2017 május végén vizgált mintánk - az előző évekhez hasonlóan - ezúttal sem reprezentatív; szűrőpróba szerűen kiválasztódott emberek válaszoltak kérdőívünkre az ország különböző városaiban és falvaiban, továbbá közel kétharmada a kérdőíveknek offline módon lett kitöltve.² Mivel kérdéseink az eltelt időszakban következetesen, nagyjából azonosak maradtak,³ ez lehetőséget kínál arra, hogy összehasonlíthatók legyenek az egyes adatsorok, s így növekvő biztonsággal érzékelhessük az évenként kialakuló, a számunkra legfontosabb trendeket.

Összefoglaló

Kérdőívünk - amely önkitöltő volt - fő kérdése, hogy „Mennyire bízok meg...” és itt felsoroltunk hétféle intézmény típust, s a válaszokra 1-10 fokozatú skálát kínáltunk fel.

A legfontosabb jelenség, hogy miközben az idején finomabb mérési adatok általában csökkenő, vagy stagnáló bizalmi helyzetről tanúskodnak, a válaszolók adatai szerint *még tovább erősödött a hazai civil-nonprofit szervezetek iránti bizalom az előző évekhez képest*. A jelenség összefügghet az elmúlt másfél év *kormányhadjárataival*, amit a civilek lejáratására, ellehetetlenítésére, kiszorítására, a társadalmi ellenőrzésben vállalt szerepüknek a korlátozására fejtettek ki. Egyes értékelések szerint a kormány folyamatos háborúban áll a társadalommal, a civilekkel - talán csak a rajongókkal nem (egyelőre). Ugyanakkor az itteni adatsor e folyamatot kontra produktivitását is jelzi, azaz a társadalom egy része a korábbinál még határozottabban a civil-

¹ A felmérést alapvetően a Civil Kollégium Alapítvány és a Közösségfejlesztők Egyesülete végzi - sokféle helyi civil szervezet és segítő közreműködésével.

² A kérdőívünkre válaszoló minta összetételében a felsőfokú végzettségűek a hazai átlaghoz képest felülreprezentáltak.

³ Egyedül a 2007-es évben tértünk el a kialakított kérdéssortól, akkor az önkéntes munka és a helyi kötődések szerepeltek kizárólag az éves felmérésünkben. Ezen kívül csak a közbizalomban érintett intézmények tekintetében volt némi változás: 2006-tól a civil-nonprofit szervezetek, 2010-től az egyházak is bekerültek a kérdéssorokba. 2017-ben a válaszok lehetőségét a korábbi négyféle választás helyett némileg átalakítottuk, 10 fokozatú skálán kínáltunk értékelési lehetőséget. Az összesítő táblákon ezeket a válaszokat a korábbi adatokkal való összevetés lehetősége miatt átkonvertáltuk a korábbi 1-4-es értékekre is.

nonprofit szektor, illetve annak szervezetei felé fordul bizalmával. Különösen a felsőfokú végzettségűek esetében magas ez a bizalmi szint. Ami érdekes, hogy a budapestiek és a községekben lakók körében erőteljesebben magasak ezek a mutatók. Ugyanezt a trendet erősíti – talán még plasztikusabb adatként, hogy az 1-10 pontos skálán a civilek iránti bizalom 63,62%, s ezt a kiemelkedő adatot csupán a rendőrség pozitív megítélése követi – ők is jelentősen (52,4%) lemaradva. A civil - nonprofit szervezetekkel kapcsolatos bizalom erősödését egy további kiegészítő adat is jelzi. Arról is megkérdeztük a kérdőívünk kitöltőit, hogy az elmúlt évekhez képest hogyan változott a megjelölt intézményekkel kapcsolatos személyes megítélésük⁴. A legnagyobb javuló arányt itt is a civileknél látjuk (31,3%). Ugyanakkor az irántuk tanúsított bizalom – valamennyi választípushoz képest feltűnően alacsony mértékben - a válaszolók önértékelése szerint mindössze 11,5 %-ánál romlott.

Régen ismert jelenség az is, hogy egy kisebb érdeksérelem, egy közös ellenség gyakran összekovácsozza az érintetteket; átmeneti, vagy tartós együttműködéseket teremt azok között, akiknek a sérelemérzete érintődik. Azonban itt már nem kis sérelem, hanem ellenségkép rajzolódik – egyre növekszik a tét.

1. tábla: Mennyire bízik meg...?

	2005	2006	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2017*
	1-4 átlagos értékek (1=egyáltalán nem, 2=nem nagyon, 3=eléggé, 4= nagyon)										
a civil- nonprofit szervezetekben?	n.a.	2,8	2,4	2,5	2,4	2,4	2,6	2,6	2,6	2,8	2,9
a rendőrségben?	2,3	2,5	2,3	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,5	2,6	2,6
az egyházakban	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	2,3	2,3	2,3	2,4	2,4	2,4	2,1
az önkormányzatban?	2,5	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3	2,2	2,5	2,5	2,5	2,1
igazságszolgáltatásban?	2,4	2,4	2,1	2,2	2,3	2,2	2,2	2,3	2,3	2,3	2,3
a parlamentben?	2	1,9	1,7	1,6	1,8	1,6	1,5	1,6	1,7	1,6	1,6
a politikusokban?	1,7	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5

Az ebben a formában csoportosított adatsoroknak a korábbi évekhez való viszonyítása azt mutatja, hogy a hatból négy szervezet bizalmi indexe stabil. Ezek közül a rendőrség - és kisebb mértékben az igazságszolgáltatás - viszonylag pozitív megítélése és a politikusok és a parlament tartósan alacsony szintű bizalmi indexe nem meglepetés. (Jelezzük, hogy más országokban végzett felmérések is gyakran tudósítanak a politikusok iránti alacsony bizalmi adatokról.) A civilekkel kapcsolatos bizalom további erősödésén túl, változás az önkormányzatok és az egyházak iránt érzékelhető bizalomcsökkenés. Ebben a két eredményben a lehetséges okokra

⁴ A válaszadók megjelölhették, hogy az elmúlt év során a megítélésük romlott (-1), nem változott (0) vagy javult (1).

következtetni kockázatos, de a magyarázat keresésben mi arra jutottunk, hogy a nagyon erőteljes kormányzati centralizáció jelentősen kiürítette a helyi szintű kezdeményezések és döntéshozatal jelentőségét, az intézmények és a döntéshozatal folyamatos központosítása, a helyben maradó források fokozatos csökkenése átrendezte az önkormányzatiság jelentőségét, esélyeit. Talán nem mondva csinált magyarázat, hogy ez az egyik fő ok ennek az intézményrendszernek a bizalomvesztésére.

Az egyházak tekintetében még nehezebb a pontos okra következtetni. Lehetséges feltételezésünk, hogy az elmúlt másfél évben lezajlott radikális politikai intézkedések során, a közélet erőteljes polarizálódása idején az egyházak szerepvállalása, nyilvános véleményalkotásai (a menekültügy erősen militarizált kezelése, a gyűlöletkampány folyamatos lépései, a katolikus egyház legfőbb vezetőjének irányába történt durva támadások és a hivatalos egyházi intézményrendszer visszhangjának hiányára utalunk elsősorban) fontos okai a bizalomcsökkenésnek. Persze más körökben meg éppen megerősödhetett, többeknek kedvükre való lehetett, s szoros szövetséget kínálhattak ezek a helyzetek.

Kutatásunk másik fontos kérdése, hogy milyen a megkérdezetteknek a helyi ügyekkel, kissé áttételesen a saját lakóhelyi önkormányzatukkal a viszonyuk. Azaz hogyan értékelik, van-e, s ha igen erősödőben, vagy éppen gyengülőben esélyük és ambíciójuk a civil beleszólásra, részvételre a lakóhelyi ügyekben.

2. tábla: Mit gondol, milyen mértékben tud befolyással lenni a közvetlen lakóhelyét érintő döntésekre? (1-10-es és 1-4-es skálán)

10-es skála	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
megoszlás	18%	15%	15%	12%	16%	8%	8%	4%	3%	1%
Átlagérték	3,94									
4-es skála	1		2			3		4		
megoszlás	33%		43%			20%		4%		
Átlagérték	1,95									

Ha a válaszokat összefoglalva, a korábbi években alkalmazott 4-es skálát vesszük figyelembe (1: egyáltalán nem, 2: nem nagyon, 3: eléggé, 4: nagyon), s a 10 fokozatra bővült értékelési lehetőségekkel összevetjük azokat, akkor láthatjuk, hogy 33% teljesen elképzelhetetlennek, s 43% alig elképzelhetőnek tartja ezt a befolyást. Súlyos szám ez az összesítetten 76%-os arány. Miközben a befolyásolás esélyében bízó pozitív válaszok együttesen is csak 24%-ot tesznek ki.

De a közbizalom tartós leépülése, a társadalom polarizálódása, az indulatok politikai haszonszerzésből való szándékos fokozása már nem alkalmi kilendülés a normális ingajáratból, annak tartós és nehezen visszafordítható/korrigálható következményei várhatóak. A bizalom a társadalmi tőke egyik fontos eleme, összetevője, s így az intézmények iránti bizalom csökkenése, eltűnése tulajdonképpen „tőkehiányt” is okoz. Ennek pótlása nem olyan egyszerű, mint a pénztőkée, „társadalmi hitel” nem létezik. Vagyis ez a hiány máshonnan szív el energiát, a társadalom számos felesleges intézményt hoz emiatt létre, és a polgárok a közösségi aktivitás

helyett gyakran eredménytelen pótcselekvésekre kényszerülnek.

Bizalom nélkül nem működhet demokrácia, mert akkor már nem az - és a demokrácia pedig a társadalom immunrendszere.⁵

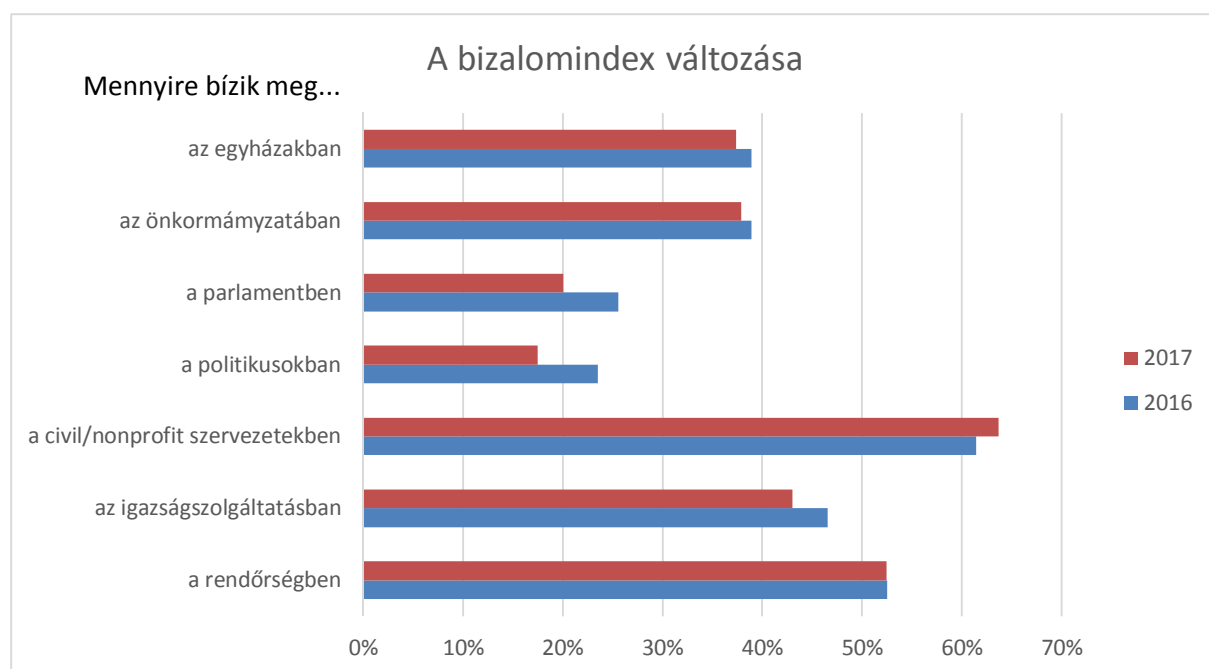
Az összefoglaláshoz még egy nagyon elgondolkodtató és eddig nem tapasztalt új jelenséget emelünk ki: arra a kérdésünkre, amelyben azt firtattuk, hogy mi segíthetné, hogy aktívabban részt vegyen a helyi és a közpolitikában, több válaszban leírták (nyílt válaszok keretében), hogy akkor lennének aktívabban, ha nem kellene félni, hogy utóbb a munkahelyükön ennek megtorló következménye lehet. Bibó Istvánt idézve *megjelent a „félelem hínárja”*.

A részletekről

Négy fontos kérdést igyekezett vizsgálatunk feltenni az általunk elért válaszolóknak közbizalom-felmérésünkben - ebben teljesen megegyezik az a korábbi évekével. Ahogy korábban ezt is jeleztük (és ez egy részleges változás), 1 - 10 pontos skálán kértük a kitöltőktől az értékelést, és az összesített eredményeket százalékban is kifejeztük.

Az alapkérdés, hogy mennyire bíznak meg az állampolgárok a bevezetőben is jelzett intézményekben. A legtöbbet az általunk mért eredmények közül - éppen az itteni erőteljesebb változást követve - a civil-nonprofit szervezetek eredményeinél időzünk. A válaszokból kialakult összkép szerint - valamennyi szereplő megítélését figyelembe véve - ennek az intézményi formának az elfogadása, tehát a civilekkel kapcsolatos bizalom erősödése a legfontosabb tapasztalatunk.

Mennyire bízik meg...?

⁵ Sebestény István egy vitában felvetett gondolatai alapján

Az alábbi összesített táblán láthatóak a tízes skálán értékelt részletesebb/finomabb eredmények és azoknak a korábban használt 1-4-es skálára való átszámítása együtt mutatja a szervezetek iránti bizalom különbségeit.

3. tábla: Összevont adatok az intézményekkel kapcsolatos bizalomról

Mennyire bízik meg?	Válaszértékek	Válaszok száma	Átlag	Átszámítva %-ra	Átszámítva a 1-10 es skála átlaga 1-4-es skálára
Bizalom a rendőrségben	1–10	757	5,71	52,39%	2,56
Bizalom az igazságszolgáltatásban	1–10	757	4,87	43,00%	2,26
Bizalom a civil/nonprofit szervezetekben	1–10	757	6,72	63,62%	2,89
Bizalom a politikusokban	1–10	757	2,58	17,47%	1,48
Bizalom a parlamentben	1–10	757	2,81	19,99%	1,57
Bizalom az önkormányzatában	1–10	757	4,41	37,86%	2,11
Bizalom az egyházakban	1–10	757	4,37	37,36%	2,09
Hogyan változott a bizalma?					
Bizalomváltozás a rendőrségben	-1 (romlott), 0 (nem változott), 1 (javult)	757	-0,01	-1%	
Bizalomváltozás az igazságszolgáltatásban	-1 (romlott), 0 (nem változott), 1 (javult)	757	-0,32	-32%	
Bizalomváltozás a civil/nonprofit szervezetekben	-1 (romlott), 0 (nem változott), 1 (javult)	757	0,20	20%	
Bizalomváltozás a politikusokban	-1 (romlott), 0 (nem változott), 1 (javult)	757	-0,54	-54%	
Bizalomváltozás a parlamentben	-1 (romlott), 0 (nem változott), 1 (javult)	757	-0,50	-50%	
Bizalomváltozás az önkormányzatában	-1 (romlott), 0 (nem változott), 1 (javult)	757	-0,10	-10%	
Bizalomváltozás az egyházakban	-1 (romlott), 0 (nem változott), 1 (javult)	757	-0,14	-14%	

Ha mélyebb összefüggéseket, további jellemzőket keresünk az adatokból, egyebek között azt tapasztaljuk, hogy a civilek iránti bizalom a budapestiek és a diplomások körében 73% ill. 70%-os, ami jelentősen meghaladja a többi csoport bizalmi indexét.

Érdekes tapasztalat még, hogy az életkor alapján elemezve, a legidősebb, tehát a 65 év feletti korosztály bizalma a legmagasabb szinte minden szervezet iránt, ám ez alól kivétel a civilek iránti bizalom, ott a 19-25 évesek körének válaszai a legidősebb csoportét is felülmúlják (67%)

4. tábla: A bizalmi indexek a válaszadók demográfiai ismérvei szerint (%)

	rendőrség	igazságszol- gáltatás	civil/nonprofit szervezetekben	politikusok ban	parlamen- tben	önkormányzat ában	egyházak ban
Neme							
Férfi	51	42	62	18	21	37	37
Nő	53	42	65	17	19	38	38
Életkor							
14-18 év	53	45	61	21	27	44	40
19-25 év	54	44	67	16	18	31	37
26-35 év	52	46	66	14	14	35	36
36-50év	49	41	62	16	19	36	37
51-65 év	54	40	64	18	21	38	36
65 év fölött	59	48	62	26	33	56	45
Iskolai végzettség							
max. 8 általános	52	41	69	14	19	39	39
szakmunkás	54	43	54	22	25	42	45
középiskola	55	45	59	21	23	40	38
felsőfokú szakképzés	46	39	55	22	27	41	38
főiskola/egye-tem	52	44	70	14	16	35	36
Lakóhely							
Budapest	49	42	73	15	15	36	32
Megyeszék-hely	54	44	62	20	24	37	39
Más város	52	43	58	13	16	36	40
Község	53	42	67	20	21	45	37

Meggyőződésünk, hogy erősen befolyásolja az értékelést az a helyzet, hogy valaki tipikusan egy, vagy több csatormán szerzi-e be a közéleti híreket, információkat. Ez egy jóval összetettebb elemzésre alkalmas kérdés, de feltételezhetően ez osztja meg alapvetően a válaszadók értékítéleteit a most tapasztalt mértékben. Adatainkból az látszik, hogy a budapestiek és a képzettebbek (esélyes, hogy ők jellemzően több csatormán tájékozódnak a magyar társadalom aktuális helyzetéről), tájékozottabbak lehetnek a civil szféra tevékenységéről illetve a szektort ért

támadásokról is, így ezek a pontszámok talán nagyobb érzékenységet és a civilek iránti nagyobb szolidaritásukat is kifejezik.

Az idei kérdések közé betettünk egy direkt kérdést is arra vonatkozóan, hogy vajon javult, vagy romlott a különböző szervezetek iránti bizalom. Ennek eredményét mutatja a következő táblázat:

5. tábla: Változott-e az Ön megítélése az elmúlt évben ezekről a szervezetekről?

	romlott	nem változott	javult
rendőrség	21,1	58,4	20,5
igazságszolgáltatásban	39,2	53,1	7,7
civilek	11,5	57,2	31,3
politikusok	58,9	36,2	4,9
parlament	56,7	36,7	6,6
önkormányzat	27,9	53,9	18,2
egyház	24,4	65,1	10,4

Bár fenntartással kezeljük ezeket az eredményeket, hiszen nagyon egyéni, belső érzékeléseket, esetenként bizonytalanabb viszonyításokat takarnak, de az nyilvánvalóan látszik, hogy a civileket kivéve minden szervezetnél romlott a megkérdezetteknek a korábbi évhez viszonyított megítélése. Keveset a rendőrségnél, relatíve kisebb mértékben az önkormányzatoknál; közel 40%-nál csökkent az igazságszolgáltatás tekintetében és *kiemelkedően nagyot romlott a parlament és a politikusok vonatkozásában*. Érdekes, hogy kiemelkedően magas a változatlanosság érzete az egyházak megítélése tekintetében. Ezek az adatok is erősen *alátámasztják a civilek bizalmi megítélésének belső megerősödését*, hiszen az ő körükben messze a legalacsonyabb a romló értékek aránya és a legmagasabb a korábbi évekéhez képest javuló megítélésé.

Közbizalom kutatásaink fontos jellemzője, hogy abban mindig **kiemelt jelentőséget tulajdonítunk a társadalmi részvétellel kapcsolatos kérdéseknek** is.

Az összefoglalóban is jeleztük, hogy második kérdésünkben visszatérően a *helyi ügyekkel* kapcsolatos befolyásolási érzésükről érdeklődtünk. Ez közvetve a részvételük esélyét is jelezheti. Fent leírtuk, hogy a „**Mit gondol, milyen mértékben tud befolyással lenni a közvetlen lakóhelyét érintő döntésekre?**” a válaszolók háromnegyede (76%) úgy érzi, nem tud hatással lenni a helyi ügyekre, döntésekre, s csak egynegyede: 24%-uk adott erre pozitív választ.

Mivel ez a kérdés részben összefügg a helyi önkormányzatokhoz fűződő bizalmi index-szel, itt jelezzük, hogy abban főként a középfokú végzettségűek és a belátható méretű – tehát a kisebb községekben élők jeleztek magasabb értékeket.

A helyi befolyás esélyénél is tudakoltuk, hogy mennyiben változott erről a kérdésről a válaszadók benyomása.

6. tábla **Változott-e az Ön megítélése az elmúlt évben ebben a kérdésben?**

	%
romlott	22
nem változott	61
javult	17
összesen	100

A változást firtató kérdés szerint 22%-nak romlott, 17%-nak javult a vélekedése. (tendenciájában hasonlít az önkormányzatok iránti bizalom változására vonatkozó kérdéshez: ott 28% romlott, 18% javult)

Vizsgálatunk harmadik és negyedik kérdése is a részvétellel, illetve általában az **állampolgári aktivitással** kapcsolatos.

7. tábla **Tett-e ilyen lépéseket az utóbbi 12 hónapban?**

Tett-e ilyen lépéseket az elmúlt 12 hónapban?	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2017
	%	%	%	%	%	%	%
1. Felkeresett egy helyi önkormányzati képviselőt	18	19	18	20	18	21	38
2. Felkeresett egy országgyűlési képviselőt	7	8	7	6	7	4	16
3. Rendszeresen figyelemmel kíséri a helyi önkormányzat valamelyik tájékoztató csatornáját	45	46	52	49	46	51	63
4. Részt vett nyilvános gyűlésen vagy találkozón	21	23	29	26	27	29	37
5. Részt vett valamilyen tüntetésen vagy tiltakozó megmozduláson	9	11	13	12	12	17	32
6. Petíciót írt alá	15	20	25	23	24	30	48
7. Részt vett egy vagy több internetes akcióban	33	37	39	25	29	28	60

Minden évben azt tapasztaltuk – fenti táblázatunk 3. sorában összemérhető -, hogy az emberek legnagyobb részének aktivitása kimerül abban, hogy „Rendszeresen figyelemmel kíséri a helyi önkormányzat valamelyik tájékoztató csatornáját.” Mi a részvételi arányok általánosan tapasztalt növekedéséből két elemre hívjuk fel a figyelmet: *a petíciók aláírásának 50%-os növekedésére és az internetes akciókban a részvételük egy éven belüli megduplázódására.* Ezek arányszámának pontossága talán vitatható, de jelentősége és a növekedés iránya adataink alapján megkérdőjelezhetetlenek.

8. tábla: Mi segíthetné elő, hogy részt vegyen közösségi kezdeményezésben, tevékenységben?

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2017
	%	%	%	%	%	%	%
Ha barát, vagy családtag is részt venne velem	30,9	41,4	40,1	40,8	44,1	37,6	34,1
Ha több információt kapnék a lehetőségekről	32,8	39,8	39,3	39,2	41,8	45,3	47,4
Ha tudnám, hogy javára válik a pályámnak	31,0	39,0	40,3	36,0	40,8	34,6	29,7
Ha valaki megkérné, hogy vegyek részt	32,1	35,1	36,6	40,3	39,9	39,4	41,1
Ha valaki, akinek már van tapasztalata, segítene	21,5	26,7	27,3	28,8	30,8	27,5	28,9
Ha itthonról is megtehetném	15,9	24,3	23,5	24,1	28,1	22,1	32,6
Más, éspedig:.....	13,3	4,1	5,6	6,1	8,1	6,8	11,6

A közösségi kezdeményezésekben való részvételt 2017-ben is a legtöbbször számára a lehetőségekről való informáltság növelné (47,4%), valamint az, ha személyes megkeresés révén kérnék fel az aktivitásra (41,1%). A személyesség fontosságát mutatja az is, hogy sokak aktivitását segítené elő az, ha rokonnal, barátal együtt tud részt venni a különböző akciókban (34,1).

Végül visszatérünk, amire már a bevezető összefoglalóban is utaltunk, arra a teljesen új és szokatlan tapasztalatra, hogy a „Mi segítené elő...?” kérdésre megkétszereződött a felsoroltakon túli nyitott válaszok aránya, s abban mérhető mértékben megjelentek az eddigiekben nem szereplő ilyen súlyos szempontok is: „ha nem fenyegetnének kirúgással..., ha nem kellene munkahelyi retorziótól tartanom...”

A fortélyos félelem jelzése az egészséges társadalmi részvétel egyik legnagyobb akadálya, veszélye. A demokrácia legnagyobb ellensége.

Záró gondolatok

Polgár. Ezt a szót éppen, hogy használni kezdte a rendszerváltást követően a társadalom, majd egy politikai erőcsoport elvette, kisajátította, összegyúrta, megpocsékolta, majd eldobta, mondván: „ja, az csak egy marketing termék volt.”

Van-e esélye a polgár szó visszafoglalásának? Lehetne-e ez a közös társadalmi minimum, ami esélyt és valamiféle alapot kínál a különböző pólusoknak a párbeszédre? A *bizalom* – és a *közbizalom* is ilyen – *alapvető lételeme, hogy legyenek a szereplők között közösen elfogadott, alapot jelentő dolgok: és a fogalmak is részben ilyenek.*

A közösség ügyeiben való részvétel elemi feltétele, hogy amilyen ügyben fellépek, amelyhez csatlakozom, amely szervezet/intézmény támogatója, vagy működésének elfogadója legyek, abban fontos, hogy megbízzak. *Bizalommal legyek iránta.* A közbizalom leépülése, pláne

elindult szétrohadása, a *közösségi részvétel* egyik legnagyobb blokkolója. *A részvételtől leszek polgár*, a részvétel eredményezhet *jó civil társadalmat*. Véletlen, vagy szándékosság – majdnem mindegy mi mozgatja a *párbeszédnek*, a polgárius öntudatnak és magatartásnak, a közösség ügyeiben való részvételnek a fékezését, ellehetetlenítését.

A civil-nonprofit szervezetek láthatóan növekvő jelentősége, elfogadása lehet az egyik út a részvétel megvalósulása során a közbizalom újraépítésének. A mi vizsgálataink szerint ennek a trendje – sokféle okból – felmenőben van. Erre a szektorra szentelünk még némi figyelmet.

Továbbra is alapvető a civil szervezetek hazai megítélésében a kettőség: a *szolgáltató és/vagy a társadalmi ellenőrzés/kontrol funkciója*. Azaz nagyon sok szervezetnél tapasztaljuk, hogy elkülönül-e két alaptevékenység, vannak, akik jórészt pusztán az egyik funkcióra szerveződnek: pl. „csak” valamilyen szolgáltatást végeznek. Kistéleplülésen helyi kezdeményezéseket indítanak, szabadidős eseményeket szerveznek; másutt a környezetvédelem, a szociális ellátás, oktatási- vagy más kulturális tevékenységre fókuszálnak. Erejük – kapacitásuk, de esetleg kedvük sem igen marad érdekvédelemre, beleszólásra. Az is előfordul, hogy eleve kerülnek a konfliktust. Joguk van hozzá.

Másoknál dominál a *közösségi érdekvédelem*, a helyi, vagy éppen a központi hatalom ellenőrzése, a beleszólás szándéka. Vannak, akik kimondottan erre szerveződnek. Mind gyakoribb az is, hogy összekapcsolódik – átmenet keletkezik e két fontos irány és magatartás között. S közben a tudatossá váló társadalmi ellenőrzés/kontrol és az érdekvédelem a politika területére sodorja a civileket is. Mit tegyenek?

Az 1990 előtti ún. szocialista időszakban, de utóbb a jóléti társadalom egyes jelenségei révén is érzékelhetővé vált az „egyszerű állampolgárok” elkényeztetése: a szocializmus és néha a jóléti kapitalizmus is azt az ígéretet, vagy azt a képzetet keltette, hogy *ő, a központi állam, mindent megold - a civil társadalom közreműködése nélkül*. Ez az *elaltatás, látszat keltés* is nehezíti a széleskörű öntevékenységet, az igazi részvétel kibontakozását.

Más tekintetben a határozottabb érdekartikuláció és cselekvés sokak szerint azért is dinamizálódik nehezebben, mert mostanában az általánosabb, globális jellegű emberi-állampolgári szabadságjogok, ügyek nemzetközileg sem olyan népszerűek, némileg kifáradóban vannak. Ugyanakkor a helyi érdekekhez, konkrét emberközeli helyzetekhez kapcsolódó *állampolgári* jogok, célok, fellépések, aktivitások gyakrabban kerülnek előtérbe.

Állampolgári részvétel, egyre romló - vagy újraépítendő közbizalom, civil társadalom, a pártpolitika növekvő népszerűtlensége.

A civileknek joga és oka van beleszólni a közügyekbe. Ám a társadalmat érintő fontos döntések (szinte mindegyike) a pártpolitikai mezőben dől el.

Egyre növekszik a tét.

Összeállította:

Péterfi Ferenc közösségfejlesztő

Köszönet a feldolgozásban nagy segítséget nyújtó Hunyadi Zsuzsának és Sebestény Istvánnak.